

HAKTAN SAPMANIN YOL HARİTASI

Hamd ve övgü, şükür ve minnet âlemlerin Rabbi olan Allah'a (cc) mahsustur. Selam, Hz. Muhammed (asm)'in kardeşleri olan peygamberlerin (as) ve müminlerin üzerine olsun.

"Onlar dünya hayatını seve seve ahirete tercih ederler. Halkı Allah (cc) yolundan alıkoyarlar ve doğru yolu eğri göstermeye çalışırlar. Öyleleri, haktan pek uzak bir sapıklık içindedirler." (İbrahim, 14/3)

Ayet-i kerimenin rehberliğinde İslam'dan sapmış insan ve gurupları tanımak, ilim gerçeğinde işaret edileni kavramak ve güncel bir yoruma imkân vermek doğruya talepten bilinir.

Kur'an'ın zaman farkına takılmayan anlam boyutu genel kaide şeklinde sunum arz ederken, yorumlanmış ya da yorumlanabilen yönü dikkate değer bir arayış olmalı. Tutarlılığını isabetlerinden almış bir âlimin rehberliğinde ilerlemek doğrusuna talep, rota ve pusuladır.

Sosyopsikolojik ve kültürel yönden tespitler ile tevhit gerçeğine ters düşmemiş, feraseti ile geçmişi, anı ve geleceği yakalayabilmiş bir bakışa sunum kötü niyetten olmazsa gerek. Görüntüye takılmamış, sonuç eksenli değerlendirmelerinde perdelenmiş gerçekleri aralaya bilmiş tarafsız kabiliyetlere buyur hakkı tanınmalı. Bediüzzaman lakabı ile ilminin tescil edildiği bir âlimden ayetin yorumunu almak, ilme ve âlime değerden bilinir. Şekil değiştirmişse de hakikati yitirmemiş gerçeklerle yüzleşmek insan hak ve özgürlüğüne verilen yaşama hakkıdır. Asrın âlimi ayeti-i kerimenin ebced ve cifir hesabı penceresinden işaret edileni görmüş ve döneminin konjonktürüne yüklediği anlamla anın ve bu günün yorumunu hakperestlere bırakmış.

Ayet-i kerimeyi yorumlama noktasında hâk, hakikat ve ondan sapmanın anlam ve ifadesi akıllara sunularak, kimin neyi aradığının altı çizilmiş. Yetmiş beş seksen yıl evvelki yönetim sisteminin hareket kabiliyetine dikkat çekilerek, İslam rengine büründürülmüş günümüz yapılanma ve hareketlerin hedef ve hizmet alanı yorumlanmış.

"Ve birinci cümlesiyle der ki: 'O bedbahtlar, bazı ehl-i imânın (imanları beraber olduğu halde) ve bir kısmı ehl-i ilmin (ahireti tam bildikleri halde) onlara iltihak dalaletiyle, bilerek ve severek hayat-ı

---

dünyeviyeyi dine ve ahirete, yani elmas tanıdığı ve bulduğu halde, beş paralık şişeyi ona tercih etmek gibi, sefahet-i hayatı, dini hissiyata muannidine tercih edip, dinsizlikle iftihar ederler.' "[1]

Mahiyeti gereği ümitsizlik ve çıkmazları barındıran küfür ve kâfire uyan bir kısım iman ve İslam ehli Müslümanlardan söz edilmekte. Bu kesimin bilerek ve isteyerek dünya hayatının saadetini ahiret hayatının saadetinin önüne aldıkları işaret ediliyor. Tercih ile küfre taraftarlığa, direk veya dolaylı şekilde vurgu yapılmakta. Seçim, elmas değerindeki ebedi olan ahiret hayatı ve cam parçaları hükmündeki hazır ve hissedilen, kırıldığında ise tuz buz olan dünya hayatı arasındadır. Bilinçlice yapılan tercihte nefsin istek ve arzularına helal ve haram sınırına takılmadan haklar tanınmış. Sefahet-i hayat tabiri ile gayri meşru zevk ve eğlenceye düşkünlük, his ve hevese sınırların kalkması şeklinde yorumlanmakta. Nefsin hoşuna gelen bu halin zamanla alışkanlık kazandırdığı ve bu zevklerden fedakârlığın zorlaştığı bir gerçek. Durumun devamı ile nefsi emarenin rahatlaması paralellik gösterdiğinden **“sebebe garanti”** arayışlarına davetiye çıkarmakta. Akli dinlemeyen his ve hevesin önderliğinde bir arayış ve sahiplenme devri başlamıştır kendini kaptırana. Zaman zaman aklın engeline takılıyor olsa da inadi bir taraftarlık şeklinde yola devam eder. Dini gerçek ve gerekler ikinci plana atılmış, genelin oyundan cesaretle dinsizliğin ifadesi olan tarzı ve tutumu bir övünç kaynağına dönüşmeye başlar.

“Ve ikinci cümlesi olan -Halkı Allah yolundan alıkoyarlar- ile der ki: 'O bedbahtların dalâleti, muhabbeti hayattan ve temerrütten neş'et ettiği için, kendi halleri ile durmuyorlar, tecavüz ediyorlar. Bildikleri ve onunla ecdatları bağlı olan dine, adavetkarane menbalarını kurutmak, ve esasatını bozmak, ve kapılarını ve yollarını kapatmak istiyorlar.'”[2]

İkinci cümlede halkın Allah (cc) yolundan alıkonulma nedenleri ifade bulmakta. Ana gerekçeler dünya hayatına düşkünlük ve inada binilmiş bir taraftarlık olarak okunur. Bu tür psikolojilerin iddialarını pratiğe geçirme noktasında aktif bir siyaset izlediği malumumuz. Kendi gibi düşünür ve yaşayanların sayılarının artırması mana âleminde rahatlamak için gerekli ve önemli durumdur. Akıl ve mantığa rağmen kötülüğü emir eden nefsin heves ve arzularına kanmak ve vicdanı devre dışına itmek ana felsefeleri görünmekte. Karşit arasında mücadele ortamı oluşturmak, hareketi bekleyen bazı his ve duygularını nefisten yana devreye sokmak fitri güdülerinden kaynaklanır. Bozulmuş fitratlarını, insanıyetten uzak düşüşün halini insana tattırmak öncelik tercihlerinden bilinir. Maddi ve manevi hayat hakkını tekellerine almak, rahat ve hayatları için başkasının rahat ve hayatlarını bozmak materyalist felsefeleri ilham eder. Menfaate odaklı mantık sürecinde, cerbeze yönlü

---

savunma mekanizma ve uydurma teknikleri ile zülüm manzaralarını insanlığa hediye bırakarak tatmin yolunda ilerler.

Kâfir ve **mümin** kavramında yargılanan bu karakterlerin söz ve fiillerinden düşmanca bir tavır izlenmiş. Bozma ve yıkma girişiminde periyodik bir sisteme bağlılıkları gözlenmiş. Ayet-i Kerime'nin cifir hesabından hareketle, yorumlandığı zaman dilimine ve yakma ve enkaz işinde rol alan insanlara işareti belirlenmiş. Tarih ifadesinde cumhuriyetin ilanından evvel ve sonrası miladın gelişim ve dönüşümlerine dikkat çekilmekte. Üç başlık altında özetlenebilen bu durum tarihe kahramanlık ve medeniyet destanı şeklinde kayıt düşülmüş. Doğruyu destek adına niyet ve hedeflerin analizi, veriler eşliğinde tahlili geneli isabetli yorumlamanın ihtiyacından sayılmakta.

Veri tablosunda ilerlediğimizde;

1) İslam dinin kaynaklarını kurutmak.

2) İslam dininin dayanmış olduğu imani ve İslami esasları bozmak.

3) İslam'ın insan için koymuş olduğu hedeflere engel olmak şeklinde özetlenebilir. **"İnkılap Tarihi"** ifadesinde anlam bulmuş bu sentez ve uygulamaları ifade, eğitim ve öğretim adına hafızalara zoraki kazınanları yoklama desteğidir. Ezberlenenlerin üzerinden gidildiğinde yönetim sisteminin resmen doğuşu cumhuriyetin ilanı ile başladığıdır. Kemalist rejim diye anılan sistemin çağı ve medeniyeti yakalama girişimi ve süreci tarihi ve gerçeğidir. Psikolojik ve kültürel değişim ile sosyal hayattan İslam'ın çıkarılması ve silinmesi mücadelesi de denilmekte. Hatırlanacağı üzere;

- Eğitim ve öğretimin tek sistem altında toplatılarak, tevhid-i tedrisat kanunu çıkarıldı.

- Medreseler kapatılıp din dersleri yasaklandı.

- Takvim, ölçü, tartı aletleri batı standardına uygun değiştirildi.

- Müslümanlara ait olmayan şapka giyme zorunluluğu getirildi.

- Tekke ve zaviyeler kapatıldı. Bazı kıyafetlerin giyilmesi yasaklandı.

- Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildi.

- Medeni kanun, ceza kanunu ve ticaret kanunu gibi kanunlar Batı'dan alındı.

- Halifelik kaldırıldı...

Bilindiği üzere bu rejimden evvel Osmanlı devlet politikası, ilâ-i kelimetullah olan

---

Allah'ın (cc) isminin yeryüzünde yayılması ve yüceltilmesi gerçeğiydi. Fert bazlı ise, Allah'ın (cc) rızasını kazanmak hayatın en önemli hedeflerindendi. Kemalist rejim ile başlayan din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması ile bu esasın üzeri çizildi. Çoğunluğu Müslüman olan halk devletin bu politikasına başkaldırınca Takrir-i Sükûn kanunu çıkarıldı. Bu kanun sosyal hayattan dinin çıkarılmasını kabul etmeyen insanları cezalandırma kanunu olarak kabul görmüştü. Nitekim bu tür ayaklanma ve teşebbüsleri durdurma ve engel olmak için yurdun bazı noktalarında istiklal mahkemeleri kuruldu. Binlerce dindar Müslüman bu mahkemelerde yargılanarak ve kimisi de avlanarak şehit edildi.

Diğer bir koldan kültürel ve psikolojik savaş başlatıldı. Dinin çağdışı olduğu, Osmanlı'nın gerilemesinin sebebi din ile yönetiliyor olduğu propagandası yapıldı. Muasır medeniyeti yakalama adına dinin sosyal hayattan silinmesi gerektiği ilan edildi. Yerine göre korku, yerine göre iman ve İslam'a yönelik şüphe tohumları zihinlere ekildi. İman ve İslam esaslarının akıl ve mantığa aykırı olduğu iddia edilerek bu açıdan iman ve teslimiyete darbe vuruldu. İslam'ın dayandığı esasları kendince çürütecek, menfaatlerine kapı aralayacak ve İslam'ın bekasına kapı kapatacak şekilde ayetler yorumlatıldı. Hedefsiz, gelecek vaat etmeyen, sosyal hayatta etkisiz, vicdanlarda hayat hakkı bulan bir din fikri geliştirildi. Bu şekilde kimi Müslümanlar dine düşman hale getirildi kimi ise dine sahip çıkacak cesareti yitirdi. Zorba ve şiddet yönetimi olan Kemalizm dinsiz bir toplumun oluşumu için çaba sarf etmişken, emsalleri olan günümüz yönetim sistemleri ise İslam'ın içini boşaltma çabasıdadır. İnsanlığın geldiği aydınlanma ve özgürlük derecesinden tavır alınması gerektiği göz ardı edilmedi. Bu sebeple **“Yakma ve yıkma hile ve oyunlarla sezdirilmeden yapılacak”** taktiği devreye sokuldu. Başta risale-i nur gibi halkın sahip çıktığı dini eserler, İslam ilmine ve diline dayanmayan dil ve kavramlar ile yorumlatılarak fikir kargaşası ortamı oluşturuldu. Amaç sekülerizmin izin verdiği bir din algısı oluşturmaktı. İslam ve Müslümana ayar çekmek ve Kemalist rejimi korumak için varlık sahasına çıkarılan İlahiyat kurumu üzerinden işler yürütüldü. Rejimi ve hizmetine adanmış ideolojileri koruma adına İslam'da cihat gerçeğini, anlamının dışında yorumlama zemini hazırladı. Kıtıl ve tebliğ olan yönlerinden kıtal bölümünün geçersizliğini ilan edip, kabul görmüş eserlere dayandırarak kamuoyu oluşturuldu. Sistemin bekası için, ayıklanmış ve düzenlenmiş kimi İslami eserler üzerinden **“Dinde hamiyet”** ifadesi yeniden yorumlatıldı. İslam'ın anlaşılması ve uygulanmasına imkân tanıyan bu kavram yoruma açık bir zeminde değerlendirildi. **“Müspet hareket”** tabirinde tarz benimsenerek gizlenmiş niyetlere malzeme bulundu. Fıtratına aykırı esnetilip, çekilen bu kavram İslam ve Müslüman ekseninde etkisiz ve tepkisiz bir Müslüman profili ortaya çıkardı. Zaman ve alışkanlığın birlikteliğinden faydalanan bu tabir **“Duyarsız Müslüman”** kitesinin doğmasına sebep oldu.

Dünyevileşen toplumun psikolojisinden etkilenen İslami cemaatler de bu havadan nasiplerini almayı ihmal etmedi. Hazır lezzetlere alışmış ya da alıştırmış Müslüman insanlar dünyevi başarıları uhrevi başarılarla tercih etmeye başladı. Kimyevi olan bu dönüşüm beraberinde fiziki değişimlere zemin hazırladı. Hizmet adına, rahat uygulama alanı niyeti ile mevcut laik yönetimlerle direk veya dolaylı dirsek temaslar

---

benimsendi. İslam'a sempatisi olan iktidarların kimi İslami cemaat ve gruplar ile tebliğ ortak paydasında bulunduğu gözler önünde. **"Varlığım varlığına sebeptir."** anlaşmasından hareketle, sistemin paralelinde bir yol haritası çizildi. Laiklik temelinden ve Sekülerizm hedefinden hizmet veren rejim ve kurumlarının tevhid temeline aykırılığı gizlenmemiş ana temadır. Gerek İslam adına ortaya çıkmış parti ve iktidarlar gerek se İslam adına bunlara dayanıp bağlanmış İslami yapılanmalar laik sistemin gölgesindedir. İslam'a ters düşmenin şartıyla yol arkadaşlığına kabul edilmiş bu yapılanmalar ister, istemez duruşları sonucunda güven kaybına uğradı. İslam ahlakına aykırılık olarak izlenen tutum ve davranışlar sebebiyle İslami cemaat ve partiler halkın gönlünden ve gözünden düşürüldü. Güven kaybı ve kırılma sonucunda, İslam'dan kırılma, ayrılma ve kopma şekli baş gösterdi. Dünya konjoktürüne bağlı bölgesel bazda olan yıkım ve dönüşümler şart ve ortama göre değişiklik arz ederken, genel bakışa yanlış İslam sunulmaya çalışılıyor. İla-i kelimetullah ve gereği olan Cihat inancı gibi İslami esasları etkisizleştirmek yansira, ifadeler terör kapsamında değerlendiriliyor. Pratikte İslam'a ter düşmüş isim de ise İslam adına ortaya çıkarılmış gurup ve örgütlere İslam'a aykırı fiiller işlettirilerek İslam ve Müslüman akıldan ve gözden düşürülmekte. Küfre hizmet ve İslam'ı yok etmek için icat edilen bu guruplar menfaat eksenli tercihlerle korunup ilerletilmekte veya durdurulmakta. Bu gibi tuzak ve tezgâhlar ile Müslümanın cihat azmi kırıldı, Müslüman Müslümana kırdırıldı ve kırdırılıyor, İslam'ın yanlış anlaşılması sağlandı ve İslam ve Müslüman yokluğa mahkûm edilmekte.

"Ve üçüncü cümlesi olan 'Doğru yolu eğri göstermeye çalışırlar.' ile der ki: Onların dalâleti fenden, felsefeden geldiği için acip bir gurur ve garip bir firavunluk ve dehşetli bir eneniyeti onlara verip, nefislerini öyle şımartmış ki, kâinatı idare eden ilahi kanunların şualarını ve İslam âleminde o hakaikın düsturlarını süflî hevesatlarına ve müstehiyatlarına müsait görmediklerinden -haşa, haşa- eğri, yanlış, noksan bulmak istiyorlar."[\[3\]](#)

Ayet-i kerimenin üçüncü cümlesinde **"Doğru yolu eğri göstermeye çalışırlar."** ifadesi ile sırat-ı müstakimi -haşa ve haşa- yanlış, eksik, çağdışı gören fikir akımından ve insan yığınlarından söz edilmekte. "tevafuk-i cifrisiyle dahi başına parmak basıyor "ifadesinde ayetin cifir hesabı işaretinin yorumlandığı zaman diliminde gelişen olay ve kişilere işaret edilmekte. İslam zincirinden kopuş, inkılap tarihi ifadesinde anlam bulmuşken, doğrunun yanlış dönüşümü sonuç bazlı değerlendirmek, ayrıntı ihtiyacını ortaya koymakta. Uygulamalarında dinden çıkışı ima ve ifade eden insan topluluğun dayanak ve cesaret noktası fen ve felsefe olarak belirtilmekte. Bilindiği üzere semavi dinlere alternatif türetilen Hümanizm, din ve kutsalı ret eden, insanı kutsallaştıran ve felsefesini pozitif ilimlere dayandıran bir akımdır. İnsana ilahlık ve rablık makamı veren bu akım **"İnsanı insandan başkası yönetemez."** fikrini aşılır. Ben özgüveni ile yasak ve emirlerin kaynağı olduğuna inandı insanoğlu. Allah (cc)'ın insanların huzur, güven ve mutlulukları için göndermiş

---

olduğu şeriat kanunları red edilip, heva ve hevese yönetim makamı verildi. İnsan zalim, cahil ve nankör yönü ile bu kanunları nefislerinin lehine başka nefislere diktayı ihmal etmedi. Gurur ve enaniyetin timsali firavun gibi firavunlaşarak, nefsinin istek ve arzularını ilahlaştırdı. Şerri hükümleri çağdışı, eksik ve yanlış görüp ilan etti. İlahlığı ve Rablığı Allah (cc)'tan alıp insana veren hümanist tabiatçılar, fen ilminin başarılarından beslenerek küfürlerine küfür katmış İslam'la aralarına uçurumlar bırakmış.

Oysa bilinen ve unutturulmaya çalışılan İslam'ın din ilimlerinin yanında fen ilimlerine verdiği önemdir. İslam tarihinde okunmayı ve anlaşılmayı bekleyen "nizamiye medreseleri " açık adres konumunda. Osmanlının fen ve din eğitiminin beraber okunduğu zaman diliminde yükseliş dönemi olarak tarihe geçmiş olması, doğruya hizmetin hediyesidir. Zaman içinde medreselerde fen bilimleri müfredattan çıkarılarak ezbere dayalı din eğitimi verilmeye başlandı. Uygulama, hatalı bir zemin oluşturduğundan İslami tavizler boy gösterdi. Geline süreçte duraklamayı ve çöküşü hızlandıran etkenin sakat eğitim olduğu tarih kayıtlarında okuyucuları beklemektedir.

"Vicdanın ziyası, ulum-u diniyedir. Aklın nuru, fünün-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecelli eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüt eder."[\[4\]](#)

Bediüzzaman'ın ifadesi ile İslam'ın bu konudaki hassasiyeti ortaya koyarak doğrunun anlaşılmasına hizmet etmiş. Vicdanı uyandırıp, haktan yana isabetli hareketini sağlayan din ilimleridir. Akla görevini bildirip keşif sınırlarını genişleten fen ilimleridir. Bu ilimlerin beraber okunması sonucunda gerçekler ortaya çıkar. Çünkü fen ilimleri yaratılışın **"Nasıl?"** sorusuna cevap ararken, din **"Niçin?"** sorusunun cevabını vahiy kaynaklı vermekte. Nasıl ve niçin soruları maddi ve manevi gerçeklere ışık tutar. Eğitim alanında kalitenin yükselmesinin önemi ve gereğine dikkat çekilerek duruma açıklık getiriliyor. Eğitim alanında doğru hedef ve kalitenin yükselmesi, öğrencinin öğrenme isteği ve çalışma azmi ile paralellik göstermekte. Nasılı niçin bilgisi ile ve niçini nasıl cevabı ile kanıtlayan bir müfredat öğrenciyi sabırla araştırmaya ve öğrenmeye ikna etmekte. Nasılın anlam verdiği niçin ile çalışması anlam bulduğundan şevk ve isteği, inancın gereği ve gerçeği ile birlikte yol almakta. **"Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, yarın ölecekmiş gibi ahirete çalış."** şeklinde konum belirler. Din eğitiminden yoksun fen ilimleri hileci ve şüpheli insan türü üretirken, fen ilimlerinden yoksun din ilimleri ise taassup ehli dindar insan topluma salmakta.

Allah'a (cc) iman ve ibadet etmek için yaratılan insanın vazifesini hakkıyla yerine getirebilmesi iki çeşit okumayla mümkündür. Vahiy ile gönderilmiş Kur'an-ı Kerim ve maddeleşmiş Kur'an-ı Kerim'i olan kainatı okuma şeklinde. Büyütülmüş kitap

---

şeklinde yaratılan kâinatın üzerinde Allah'ın (cc) isim ve sıfatları tecelli halindedir. Bu tecelliler anlaşıldıkça, okundukça Allah (cc) bilinir ve yaratılma sebebi çözülür. Fen bilimleri farklı alan dalları ile bu tecellileri okuyabilen diller hükmüne geçer. Okunup kanıtlanabilir deliller şeklinde okuyucuya bildirir.

“Her bir kemalin, her bir ilmin, her bir terakkiyâtın, her bir fennin bir hakikat-i âliyesi var ki, o hakikat bir ism-i ilâhîye dayanıyor. Pek çok perdeleri ve mütenevvi tecelliyâtı ve muhtelif daireleri bulunan o isme dayanmakla, o fen, o kemalat, o sanat kemâlini bulur, hakikat olur. Yoksa yarım yamalak bir surette, nakıs bir gölgedir.” [\[5\]](#)

Mükemmel nitelendirilen her varlığın ve işin, ilim olarak okunan her bilginin, her yeni buluşun ve pozitif ilimlerin kapsamına giren her bilimin yüce bir gerçeği bulunmakta. Yüce gerçek olarak nitelendirilen bu ilimler ve sonuçları Allah'ın (cc) isimlerine dayanmaktadır. Bu yüce isimler yansıma ve ifade yönünden tecelli ve azami tecelli şeklinde ifade kapsamına alınmış. Her bir ismin anlam ve boyutu perde şeklinde ifade edildiğinde, aşılın ya da kavranan her boyut, devamında bulunan boyutun kavranmasına bir basamak oluşturmaktadır. Yaratılmış varlıkların yaratılış ve devamı sürecinde ilim genel yönü ile hüküm sürmektedir. Genel ifadede isimlerin bir biri içinde yansıması okunur. Varlıklarda veya fiillerde okunan bu isimler farklı ifadelerde anlam bulmakta. Bir isim sebep iken diğeri devamını sağlamakta, öteki başka faydalara kapı aralarken, beriki sınırları genişletip istenilen kulvarlara zemin hazırlamakta. Fail-i muhtar olan Rabbimiz bir gerçeği farklı yollarla ifade buyurduğundan, farklı zemin ve şartlarda o gerçeğin farklı versiyonunu okumak mümkün görünüyor. Fen ilimleri ile okunan bu bilgi zemini, çeşitli anlam boyutu gerçeğinde birbirine ilgili etkili ve tepkili bilgi dairelerini bildirmekte. Okunabilen her bilim, sınırı belirlenmiş mükemmel noktasına varana dek farklı yansımalara sahne olabilmekte.

Gerçeklerin bilim ve ilim formatında okunması fen ve dinin birlikte okutulmasının sırrını ortaya koymaktadır. Bilim, bilgi ve bilme şeklinde algılanır; ilim ise bilgi ve hikmeti beraber zikreder. İlmi bakışın insanı gerçeklere ulaştırabileceğini vurgulayan üstad, keşfedilmiş fen, sanat veya buluşlar ancak bu şekilde okuma ile anlam bulduğunu ve doruk noktasına çıkabileceğini vurgular. Nasılın niçin açılımında değer kazandığını vurgulayarak aksi ifadenin insanîyet zemininde eksik ve değersizliğini ortaya koyar. Hikmetten yoksun olan bilim insanîyetin ihtiyacını karşılayamaması yönü ile parça bütün ilişkisinde parça değerinde kaldığını vurgular. Allah'ın (cc) ismi ile okunmayan her bilimin maddi yönlü anlamına mahkum edildiğini ve mana-yı ismin anlam daralmasını vurgular. Sonuç itibarıyla bilim parçadan ibaret tamamlanmamış bir şekil ve yokluğa mahkûm bir gölge ve sonuçsuz hizmet olarak algılanmış olur.

“Mesela, hendese bir fendir. Onun hakikati ve nokta-i muntehası, Cenab -ı Hakkın ism-i Adl ve Mukaddir’ine yetişip, hendese aynasında o ismin hakimâne cilvelerini haşmetiyle müşahede etmektir.” [6]

Ör: Geometri bir fen dalıdır. Onun gerçeklere hizmet eden ifadesi ve ulaşacağı son nokta Cenabı Allah’ın (cc) **Adl** ve **Mukaddir** ismin anlaşılmasıdır. **Adl:** Hakkaniyet. Adalet üzere oluş anlamında. **Mukaddir:** Kelime olarak takdir edilen. İstilahta ise, bütün mahlûkâtın ve her şeyin esaslarını tanzim ve takdir edip sıralayan Allah (cc) demektir.

Bir şeyin kıymetini biçmek ve takdir etmek de ancak matematik ve geometri hesapları ile mümkün. Kâinattaki bütün ahenk ve ölçüler, intizam ve kaidelerin hepsi, bu ilim dalının görüntüsüdür. Mesela kulağın yüze orantısı matematik ile ilgilidir. Burnun yüz üzerindeki hacmi, altın oran ile alakalıdır. Her iki ayağın müsavi olması bir matematiksel orantı ile ilgilidir vs. Yani adalet matematik ile hesaplanır ve onunla oluşturulur. (sorularla risale) Bu bilgiler ışığında denilebilir ki matematik ve geometri Allah’ın (cc) Adl, ve mukadir isimlerinin tecelli ettiği bir zemindir. Müslümana düşen dini ve fenni bilgiler doğrultusunda bu zeminde o isimlerin hikmetli cilvelerini çözüp anlayabilmektir.

“Mesela tıp bir fendir, hem bir san’attır. Onun da nihayeti ve hakikati, Hakim-i Mutlakın Şâfi ismine dayanıp, eczane-i kübrâsı olan rû’yi zeminde Rahimane cilvelerini edviyeler de görmekle, tıp kemalatını bulur, hakikat olur.”[7]

Ör: Tıp, sanat yönü gelişmiş bir fen bilimidir. Onun da en mükemmel noktası, ifadesi ve gerçeği; Allah’ın (cc) Şâfi ismine dayanıp rahmetini okuyup okutmaktır. Büyük bir eczaneye benzetilen yeryüzünde bulunduğu, bileşimi ve etkisi farklı ilaçlarda Allah’ın (cc) rahmet izlerini dili ile açıklamaktır. İlaç olan bileşimin maddi sebep ve sonucunda Rahman ve rahimin varlığını, rahimane ifadeleri fark edilip akıl sahiplerine göstermektir. Bu yaklaşım tıp ilmini kuru bir bilim dalı olmaktan çıkarıp, hikmet yönlü okunan ilim dalı seviyesine çıkarır. İlim dalını doğru hedefine yönelttiği için mükemmelleşmesini sağlar.

“Mesela, hakikat-i mevcudattan bahseden hikmetü’l-eşya, Cenâb-ı Hakkın (cc) ism-i Hakîm’inin tecelliyât-ı kübrâsını müdebbirâne, mürebbiyâne eşyada, menfaatlerinde ve maslahatlarında görmekle ve o isme yetişmekle ve ona dayanmakla şu hikmet hikmet olabilir. Yoksa, ya hurafâta inkılap eder ve mâlâyâniyat olur veya felsefe-i

---

tabbiye misilli dalâlete yol açar."[\[8\]](#)

Ör: Canlı ve cansız maddenin iç ve dış yapılarını inceleyen fizik, kimya biyoloji, anatomi gibi bilim dalları Allah'ın (cc) **Hakîm** isminin kainattaki tecillerini okumakta ve okutmakta. Hakîm, her şeyi inceliğiyle bilen, bu bilgisine göre emir ve yasaklar vâz eden, buyrukları ve bütün işleri yerli yerinde olan... Söz konusu fen dalları emir ve buyrukların işler halde olduğu kâinattaki etki ve tepkileri yakalamaya çalışmakta. Maddeyi incelerken canlı ve cansız başlığı altında sınıflandırıp, aradaki ilgi ve gerekleri sonuç bazlı değerlendirmekte. Kâinattaki varlık ve işlerde gözlenen, hikmet, rahmet, inayet ve adalet gibi gerçekler ismi Hakîm'in rehberliğinde anlam bulmakta. Yönetim ve idarede gözlenen denge ve ölçü her şeyi belli bir anlama ve hedef dönük yaratan bir yaratıcıdan haber vermekte. Yoktan yaratanın kendini Hakîm olarak hissettirmesi, muhatap konumuna oturtulana sorumluluk yükler. İman ve kulluk için yaratılan insan doğru okumanın yoluna hakîm olanın rehberliğinde ilerlediğinde insanîyet hedefini yakalar. Nasıl ve niçin zemininde akla çarpan Hakîm ismidir. Niçinin olmadığı sorguda harika nitelendirilenler anlamını yitirir. Güzel ve mükemmel ad edilen her şey anlam ve değer kargaşasına malzeme olmaktan öteye gidemez. Kimine göre batıl inanç, kimi bakışta anlamsız bir uğraşdır. En tehlikelisi ise mana-i ismi ile okunma durumudur. Allah'a (cc) dayandırılmayan bu kemal ve cemallerin tabiata verilmesidir. İlahlık ve rablık vasfının tabiata verilmesi şeklinde küfür kaynağına dönüştürülme tehlike ve sapkınlığıdır.

İnsanın insanlığına ulaşma noktasında fen ve din ilimlerinin beraber okunmasının hikmetini çözmüş bulunan Bediüzzaman,

"Ey insan! Şu kainattan maksad-ı âlâ, tezahürü rubibiyete karşı, ubudiyet-i külliye-i insanîyedir. Ve insanın gaye-i aksası o ubudiyete ulum ve kemalat ile yetişmektir."[\[9\]](#)

ifadesinde sebep ve sonucu ortaya koymakta.

"Ey insan" hitabı ile akıl farkını yakalamış varlığı ile fen ve din ilimleri doğrultusunda düşünüp karar vermesi gerekene işarettir. Kâinattın yaratılmasının en büyük ve yüce hedefi, her karesinde kendini gösteren ve hissettiren rububiyete karşı, yaratılmışlar adına insanın Allah'a (cc) geneli ifade eden kulluk şeklidir. **"Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz."** ifadesini yaşamasıdır. Bu sebeple insanın en büyük hedefi bütün mahlûkat adına üstlendiği kulluğun hakkını en güzel bir şekilde yerine getirmesidir. Bunu da yolu, Maddi ve manevi dua olarak nitelendirilen fen ve din ilimlerinin rehberliğinde ala-i illiyyin derecesine çıkıp o makamda kulluğu kemal noktada yerine getirmektir.

"De ki: Eğer duanız olmazsa Rabbim katında ne ehemmiyetiniz var. Oysa siz onu yalanladınız. Bu yüzden azap yakanızı bırakmayacaktır." (Furkan, 25/77).

Dipnotlar:

[1] [Şualar, Birinci Şua \(Sikke-i Tasdik-i Gaybi, s. 162\)](#)

[2] [age.](#)

[3] [age.](#)

[4] [Munazarat, Sualler ve Cevaplar.](#)

[5] [Sözler, Yirminci Söz, İkinci Makam.](#)

[6] [age.](#)

[7] [age.](#)

[8] [age.](#)

[9] [age.](#)